

BOLANI VOYAGA YETKAZISHDA OILA TARBIYASINING O'RNI

Axmedova Irodaxon Ibroximjon qizi

Andijon viloyati Paxtaobod tumani MMTB ga qarashli 25-maktab psixologi,

Annotatsiya: Yosh avlodni barkamol, sog'lom, Vatan tuyg'usini xis qila oladigan shaxs qilib voyaga etkazish, birinchi navbatda, oila psixologik muhitiga va ota-onaga bog'liqdir. Bola uchun oiladagi sog'lom ijtimoiy- psixologik muhit, madaniy-ma'naviy va axloqiy qadriyatlar, an'analar, ijtimoiy-hayotiy tajribalar, ko'nikma va malakalar manbaidir. Oila sog'lom, barkamol insonni tarbiyalab voyaga etkazishda jamiyat oldida mas'uldir.

Kalit so'zlar: oila-jamiyat, barkamol avlod, tarbiya o'chog'i, bola tarbiyasi, farzandlar, axloq-odob, psixologik muhit, psixologik iqlim.

Farzandlarimiz ongida elu yurtga, Vatanga muhabbat tuyg'ulari oilada, biz yashab turgan mahalladan shakllanadi. Yurtimizning ertangi kuni, tinch va osoyishta hamda obod bo'lishi eng avvalo mana shu kichik jamiyatda o'sib-unayotgan farzandlarimizga bog'liq. Qaysi oilada, qaysi mahallada tarbiya yaxshi yo'lga qo'yilsa, o'sha oila, o'sha mahalla gullab-yashnaydi, ertangi kuni tinch va osoyishta bo'ladi. O'zbek oilasi a'zolarining barchasini savodxon, hozirgi imkoniyatlar ta'sirida o'g'il va qizlar bilimli, fikr mulohazali, topqir, ishbilarmon, aql-zakovati bo'lib voyaga etmoqdalar.

Bola tarbiyasining ilk saboqlari haqida atoqli o'zbek pedagogi Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud Axloq" kitobida quyidagi ibratli o'g'itlarni aytgan edi: "Tarbiyani tug'ilgan kundan boshlamak, vujudimizni quvatlantirmak, zexnimizni ravshanlashtirmak lozim" desak xat'o bo'lmaydi. Ushbu jarayonga, ya'ni tarbiya masalasiga o'z vaqtida jiddiy e'tibor qaratmasak, ertaga kech bo'lishi, tuzatib bo'lmas darajadagi oqibatlariga olib kelishi mumkin. Zero, qo'shimcha qilgan holda tarbiya borasida taniqli ma'rifatparvar Abdulla Avloniyning "Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir" degan so'zlarini aslo unutmasligimiz lozim. Oilada kattalarning obro'si qo'rqitish asosida emas, balki samimiylik, o'zaro hurmat-ehtirom zamiriga qurilishi maqsadga muvofiqdir. Oila a'zolarining inoqligi, o'zaro hamjihatligi, kiyinish madaniyati, mehnat faoliyati, o'zga kishilar to'g'risidagi suhbatlari va ularning boshqa sifat hamda fazilatlarini bolaning murg'ak tasavvuriga yangi timsollarni olib kiradi.

Oilada tarbiyasi bolaning kelajakda kim bo'lib yetishishida muhim o'rin tutadi, bola dastlab oilada jamiyatning qiyofasini quradi, bo'lajak fuqaroning huquq va burchlari, dunyoqarashi va axloqiy qarashlari oilada shakllanadi, shu asosda jisman va ruhan kamol topib boradi. Bola uchun oiladagi sog'lom ijtimoiy-ruxiy muhit, madaniy-

ma`naviy va axloqiy qadriyatlar, an`analar, ijtimoiy-hayotiy tajribalar, ko`nikma va malakalar manbaidir. Bu oilaviy tarbiya jarayonida sayqallanib boradi, tarbiyaning mohiyati kishini hayotga tayyorlashdan iborat bo`lib, tarbiyaning mazmuni, yo`nalishi, maqsadi va vazifasi kishilarning ijtimoiy munosabatlariga bog`liq. Kishi shu munosabatlarga asosan hayotga biron-bir tarzda qaraydigan bo`ladi, tafakkuri orqali olamni anglaydi va o`zining unga nisbatan munosabatini shakllantiradi, muayyan axloq mezonlari ruhida tarbiya topadi, chunki oilaviy tarbiya ijtimoiy tarbiyaga nisbatan bolalarning ruhiy olamiga, hissiyoti va tuyg`ulariga chuqur ta`sir ko`rsatadi.

Oiladagi ma`naviy-ruhiy muhit, bola tarbiyasida g`oyat muhim ahamiyatga ega bo`lib, oila a`zolarining turmush tarzi ko`p hollarda farzandlarning ruhiy kayfiyati, tasavvuri va xissiyotlarini belgilab beradi. Demak oila sog`lom, barkamol insonni tarbiyalab voyaga etkazishda jamiyat oldida mas`uldir. Oilada tarbiya topgan xar bir inson har jihatdan umuminsoniy ahloqiy, ilmiy, e`tiqod va boshqa sohalarda kamolatga yetgan hislatlarni o`zida mujassamlashtirgan bo`lishi lozim, kamolot sari intilgan kishi asta-sekin olamni, o`zligini taniy boshlaydi.

Komillik insonning adolatli bo`lishi, haqiqat va yaxshilikka intilishi, vijdonan pok, o`z hatolarini anglab, ulardan xalos bo`lishga xarakter qilishi demakdir, ma`naviyatni boyitish, iymon-e`tiqodli, aql-zakovatli bo`lish kishilarni g`aflatdan uyg`otadi, barcha ezgu tilaklarini ro`yobga chiqaradi. Yosh avlodni barkamol, sog`lom, Vatan tuyg`usini xis qila oladigan shaxs qilib voyaga etkazish, birinchi navbatda, oilaga va ota-onaga bog`liqdir. Yosh avlodda kelajakka bo`lgan ishonch xissini uyg`otish uchun esa, ajdodlarimizning ma`naviy-axloqiy merosini chuqur o`rgatish, ularning iste`dodi va qobiliyatini buyuk maqsadlar sari yo`naltirish maqsadga muvofiqdir. Masalan, oilalarda moddiy boylikning ko`payishi, undan ota-onalar va bolalarning noto`g`ri foydalanishi, o`smirlarning bir qismida hayotga iste`molchilik, boqimandalik nuqtai-nazardan qarashni, tubanlikni, xudbinlikni keltirib chiqaradi, mehnatsiz boylik orttirish kayfiyati kuchayadi. Farzand tarbiyasida ota-onaning muomalasi muhim o`rin tutadi. Bola ota-ona tomonidan qo`pol, dag`al so`zlar eshitib, kaltak yeb, psixologik taziqlar bilan katta bo`lsa, bu uning tabiatiga salbiy ta`sir qiladi.

Normal oilaviy muhit, bolani kitob o`qishga, mehnat qilishga o`z vaqtida jalb etish ham Oila tarbiyasining muvaffaqiyati garovidir. Bolalarni barkamol inson qilib yetishtirishda maktabni oila bilan bog`lamasdan muvaffaqiyatga erishib bo`lmaydi. Shuning uchun Oila tarbiyasida maktab va ota-onalar o`rtasidagi ta`lim tarbiyaga oid birgalikdagi ishlari katta ahamiyatga ega. Har bir ota-ona oila tarbiyasida o`zlarining burch va mas`uliyatlarini chuqur anglashlari lozim. Normal oilaviy muhit, bolani kitob o`qishga, mehnat qilishga o`z vaqtida jalb etish ham Oila tarbiyasining muvaffaqiyati garovidir. Bolalarni barkamol inson qilib yetishtirishda maktabni oila bilan bog`lamasdan muvaffaqiyatga erishib bo`lmaydi. Shuning uchun Oila tarbiyasida

maktab va ota-onalar o'rtasidagi ta'lim tarbiyaga oid birgalikdagi ishlari katta ahamiyatga ega. Oilada ma'naviy-ruhiy hotirjamlik, o'zaro totuvlik xukmron bo'lsa, oila a'zolari bir-birlariga g'amxo'r bo'lsalar, bola tarbiyasining tayanch nuqtasini topa olsalar, bunday muhit bola tarbiyasiga ijobiy ta'sir etadi va ular farzandlariga haqiqiy baxt hadya etadilar, bu bilan ishimizda rivojlanish, jamiyatimizda olg'a siljish bo'ladi. Xulosa qilib aytish mumkinki, mustahkam ma'naviy immunitetga ega, psixologik iqlimi yaxshi bo'lgan o'zining fikrlarini bemalol ayta oladigan, yuqori marralarga erishuvchan yoshlarni tarbiyalash uchun ota-ona, oila muhiti juda katta ahamiyat kasb etadi. Hammamizga ma'lumki, yoshlarning ma'naviy dunyosini zaharlashga qaratilgan turli xavf-xatarlar kuchayib borayotgan bugungi kunda o'zining kimligini, qanday bebaho meros vorislari ekanini teran anglab, ona yurtga muhabbat va sadoqat hissi bilan yashaydigan, imon-e'tiqodi mustahkam yosh avlodgina muqaddas zaminimizni yot va A.Fitratning «Oila yoki oila boshqarish tartiblari» asarida oilaviy hayotning ayrim masalari xususida. Toshkent, 1996-yil. 88 bet. begona ta'sirlardan saqlashga, Vatanimizni har tomonlama ravnaq toptirishga o'z hissasini qo'sha oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.Fitratning «Oila yoki oila boshqarish tartiblari» asarida oilaviy hayotning ayrim masalari xususida. Toshkent, 1996-yil. 88 bet.
2. Turkiy Guliston yoxud axloq" Abdulla Avloniy Toshket- 2008
3. "Zamonaviy oilada, farzand tarbiyasida milliy va umuminsoniy qadriyatlarini shakllantirish masalalari" «Mahalla va oila nashriyoti» Toshkent – 2021 4
4. Мусурманова О. Оила маънавияти – миллий ғурур. – Тошкент: "Ўқитувчи", 2000. – Б. 60.